

สารบัญ

บทที่ 1	หลักพื้นฐานของรัฐเสรีประชาธิปไตย	19
1.1	หลักประชาธิปไตย	19
1.1.1	อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน	20
1.1.2	หลักประชาธิปไตยแบบเสรี	20
1.1.3	หลักเสียงข้างมาก	21
1.1.4	ประชาธิปไตยโดยทางผู้แทน	21
1.2	หลักนิติรัฐ	23
1.2.1	หลักการแบ่งแยกอำนาจ	24
1.2.2	หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	25
1.2.3	หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการและฝ่ายปกครอง	26
	(1) ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายตุลาการ หรือหลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายตุลาการ	26
	(2) ความผูกพันต่อกฎหมายของฝ่ายปกครอง หรือ “หลักความชอบด้วยกฎหมายของฝ่ายปกครอง”	27
	(2.1) หลักความมาก่อนของกฎหมาย	27
	(2.2) หลักเงื่อนไขของกฎหมาย	27
1.2.4	หลักความชอบด้วยกฎหมายในทางเนื้อหา	28
	(1) หลักความมั่นคงของกฎหมาย	28
	(1.1) หลักความชัดเจนของกฎหมาย	28
	(1.2) หลักคุ้มครองความสุจริต	28
	(2) หลักห้ามมิให้กฎหมายมีผลย้อนหลัง	29
	(3) หลักความพอสมควรแก่เหตุ	29
1.2.5	หลักความเป็นอิสระของผู้พิพากษา	30
	(1) ความอิสระของการทำหน้าที่ในทางตุลาการ	31
	(2) ความอิสระในทางองค์กร	31
	(3) ความอิสระในทางส่วนบุคคล	31
1.2.6	หลัก “ไม่มีความผิด และไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย”	32
1.2.7	หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ	33

บทที่ 2	หลักทั่วไปเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ	37
2.1	พัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ของสิทธิและเสรีภาพ	37
2.2	การแบ่งพัฒนาการของสิทธิและเสรีภาพ	41
2.2.1	ช่วงที่หนึ่ง : พัฒนาการเกี่ยวกับเสรีภาพในทางศาสนา	41
2.2.2	ช่วงที่สอง : พัฒนาการเกี่ยวกับเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ	42
2.2.3	ช่วงที่สาม : พัฒนาการเกี่ยวกับเสรีภาพในทางประชาธิปไตย	44
2.2.4	ช่วงที่สี่ : พัฒนาการเกี่ยวกับเสรีภาพในทางสังคม	44
2.2.5	ช่วงที่ห้า : พัฒนาการเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล	45
2.3	ข้อพิจารณาจากการเปลี่ยนยุคของสิทธิและเสรีภาพ	49
2.4	แนวคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพ	58
2.4.1	แนวคิดในการแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพตามแนวคิดทางการเมือง	58
2.4.2	แนวคิดในการแบ่งแยกสิทธิและเสรีภาพโดยพิจารณาจากเนื้อหาของสิทธิและเสรีภาพ	62
2.5	ความหมายและประเภทของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญ	65
2.5.1	ความหมายของ “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญ	65
	(1) ความหมายของ “สิทธิ” ตามรัฐธรรมนูญ	65
	(2) ความหมายของ “เสรีภาพ” ตามรัฐธรรมนูญ	67
2.5.2	ประเภทของสิทธิและเสรีภาพ	68
	(1) การแบ่งสิทธิและเสรีภาพตามแนวคิดคลาสสิกของเยอรมัน	68
	ก. status negativus	68
	ข. status positivus	69
	ค. status activus	69
	(2) การแบ่งโดยพิจารณาจากผู้ทรงสิทธิ	69
	ก. สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิของทุกๆ คน	69
	ข. สิทธิพลเมือง	70
	(3) การแบ่งสิทธิและเสรีภาพโดยพิจารณาจากเงื่อนไขการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ	70
	ก. สิทธิและเสรีภาพกับเงื่อนไขของกฎหมายทั่วไป	70
	ข. สิทธิและเสรีภาพกับเงื่อนไขกฎหมายพิเศษ	71
	ค. สิทธิและเสรีภาพที่ปราศจากเงื่อนไขของกฎหมาย	71

2.6	ภารกิจของสิทธิและเสรีภาพ	71
2.6.1	สิทธิและเสรีภาพในฐานะทำหน้าที่ในการป้องกัน	72
2.6.2	สิทธิและเสรีภาพในฐานะทำหน้าที่ในการห้ามมิให้มีการเลือกปฏิบัติหรือหน้าที่เพื่อให้เกิดการปฏิบัติอย่างเสมอภาค	73
2.6.3	สิทธิและเสรีภาพในฐานะทำหน้าที่ในการเรียกร้องให้รัฐกระทำการ	73
2.6.4	สิทธิและเสรีภาพในฐานะทำหน้าที่ในการคุ้มครองต่อการแทรกแซงของบุคคลที่สาม	74
2.6.5	สิทธิและเสรีภาพในฐานะเป็นการคุ้มครองในทางหลักการ	74
2.6.6	สิทธิและเสรีภาพในฐานะที่ก่อให้เกิดหน้าที่แก่ฝ่ายนิติบัญญัติ	76
2.6.7	สิทธิและเสรีภาพในฐานะที่เป็นการให้หลักประกันในทางศาล	76
2.7	ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพและความผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพ	77
2.7.1	ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพ	77
	(1) บุคคลธรรมดา	77
	ก. สิทธิมนุษยชนและสิทธิพลเมือง	77
	ข. สิทธิและเสรีภาพของบุคคลก่อนการเกิดและหลังการตาย	80
	ค. เงื่อนไขอายุกับการเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพ	81
	ง. การละสิทธิและเสรีภาพ	82
	จ. การขัดแย้งกันของสิทธิและเสรีภาพ	84
	(2) คณะบุคคลและนิติบุคคล	85
	ก. คณะบุคคล	85
	ข. นิติบุคคล	86
	ข.1) นิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน	86
	ข.2) นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน	86
	ค. ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการเป็นผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพของนิติบุคคลและของคณะบุคคลตามรัฐธรรมนูญไทย	87
2.7.2	ความผูกพันต่อสิทธิและเสรีภาพ	90
	(1) ความผูกพันของสิทธิและเสรีภาพต่อฝ่ายนิติบัญญัติ	91
	(2) ความผูกพันของสิทธิและเสรีภาพต่อฝ่ายบริหาร	93
	(3) ความผูกพันของสิทธิและเสรีภาพต่อฝ่ายตุลาการ	95
	(4) ความผูกพันของสิทธิและเสรีภาพต่อบุคคลที่สาม	97

บทที่ 3 ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	101
3.1 ข้อความคิดว่าด้วยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	101
3.1.1 ความเป็นมาของการบัญญัติรับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไว้ในบทบัญญัติรัฐธรรมนูญของต่างประเทศ	102
3.1.2 ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	103
3.1.3 สาระถ้อยคำเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	106
3.1.4 สถานะของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	109
(1) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นคุณค่าสูงสุดของรัฐธรรมนูญ	109
(2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะที่เป็นสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ	110
(3) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะสิทธิประเภทหนึ่ง	111
3.1.5 ขอบเขตในการคุ้มครองของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	112
3.1.6 การใช้อำนาจรัฐกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	113
(1) การใช้อำนาจนิติบัญญัติกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	114
(2) การใช้อำนาจบริหารกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	116
(3) การใช้อำนาจตุลาการกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	118
3.1.7 การละเมิดสิทธิต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	119
3.2 “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามรัฐธรรมนูญไทย	121
3.2.1 สถานะในทางกฎหมายของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามรัฐธรรมนูญไทย	123
(1) สถานะของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามมาตรา 4 ของรัฐธรรมนูญ	123
(2) สถานะของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามมาตรา 26 ของรัฐธรรมนูญ	129
(3) สถานะของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามมาตรา 28 ของรัฐธรรมนูญ	132
(4) สรุปลักษณะของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ตามรัฐธรรมนูญ	138
3.2.2 ปัญหาเกี่ยวกับการเป็นผู้มีสิทธิกล่าวอ้างถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	140
3.2.3 แนวคำพิพากษาเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์	142

บทที่ 4	หลักความเสมอภาค	145
4.1	ข้อความคิดทั่วไปว่าด้วย “หลักความเสมอภาค”	145
4.2	หลักความเสมอภาคตามหลักกฎหมายเยอรมัน	148
4.2.1	ผู้ทรงสิทธิและผู้ผูกพันต่อหลักความเสมอภาค	150
	(1) ผู้ทรงสิทธิ	150
	(2) ผู้ที่ต้องผูกพันต่อหลักความเสมอภาค	151
4.2.2	ประเภทของหลักความเสมอภาค	152
	(1) หลักความเสมอภาคทั่วไป	152
	(2) หลักความเสมอภาคเฉพาะเรื่อง	159
	(3) หลักข้อห้ามมิให้เลือกปฏิบัติ	163
4.2.3	ความผูกพันขององค์กรใช้อำนาจอรัฐต่อหลักความเสมอภาค	164
	(1) ความผูกพันของฝ่ายนิติบัญญัติต่อหลักความเสมอภาค	164
	(2) ความผูกพันของฝ่ายปกครองต่อหลักความเสมอภาค	168
	(3) ความผูกพันของฝ่ายตุลาการต่อหลักความเสมอภาค	171
4.2.4	การตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของบทบัญญัติกฎหมายกับหลักความเสมอภาค	173
4.3	หลักความเสมอภาคตามหลักกฎหมายไทย	175
4.3.1	แนวความคิดเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคในประเทศไทย	179
4.3.2	ประเภทของหลักความเสมอภาค	180
4.3.3	หลักความเสมอภาคที่ปรากฏในระบบกฎหมายไทย	182
4.3.4	การกระทำที่ถือว่าการขัดหลักความเสมอภาค	187
4.3.5	การกระทำที่ถือว่าไม่ขัดกับหลักความเสมอภาค	194
4.3.6	แนวคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ	195
4.3.7	แนวคำพิพากษาของศาลปกครองสูงสุด	225
บทที่ 5	ขอบเขตของสิทธิและเสรีภาพ	229
5.1	ข้อพิจารณาเกี่ยวกับการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ	229
5.1.1	องค์ประกอบของสิทธิและเสรีภาพ	230
5.1.2	การแทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพ	231
5.1.3	เงื่อนไขในทางรูปแบบของกฎหมายที่แทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพ	233
5.1.4	เงื่อนไขในทางเนื้อหาของกฎหมายที่แทรกแซงในสิทธิและเสรีภาพ	234

5.2	เหตุผลในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ	236
5.2.1	เพื่อคุ้มครองสิทธิของบุคคลอื่น	236
5.2.2	เพื่อการดำรงอยู่และเพื่อความสามารถในการ ทำภาระหน้าที่ของรัฐ	239
5.2.3	เพื่อประโยชน์สาธารณะหรือเพื่อความสงบเรียบร้อย ของประชาชน	242
	(1) ประโยชน์สาธารณะ	242
	(2) ความสงบเรียบร้อยของประชาชน	245
5.3	ขอบเขตการใช้สิทธิและเสรีภาพ	247
5.3.1	สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น	248
5.3.2	ศีลธรรมอันดีของประชาชน	249
5.3.3	การใช้สิทธิและเสรีภาพจะต้องไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ	256
บทที่ 6	หลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	259
6.1	หลักความผูกพันโดยตรงของสิทธิและเสรีภาพต่อองค์กรของรัฐ	260
6.2	การจำกัดสิทธิและเสรีภาพกระทำได้แต่โดยอาศัยอำนาจ ตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะเพื่อการที่รัฐธรรมนูญ กำหนดไว้	266
6.3	การจำกัดสิทธิและเสรีภาพต้องมีผลเป็นการทั่วไปและ ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใด บุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง	268
6.3.1	ขอบเขตการใช้	268
6.3.2	การห้ามบัญญัติกฎหมายเพื่อใช้แก่กรณีใดกรณีหนึ่ง	269
6.4	การระบอบบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการ ตรากฎหมายจำกัดสิทธิ	273
6.4.1	ข้อความคิดของหลักการระบอบบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจ ในการตรากฎหมายจำกัดสิทธิ	274
	(1) ความมุ่งหมาย	274
	(2) ขอบเขตการใช้	274
	(3) การจำแนกสิทธิและเสรีภาพกับเงื่อนไขของกฎหมาย	276
	(4) รูปแบบในการอ้าง	277
	(5) ผลในทางกฎหมายของการละเมิด	277

6.4.2	การใช้หลักการระบอบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่ให้อำนาจในการตรวจกฎหมายจำกัดสิทธิตามรัฐธรรมนูญของไทย	278
6.5	การจำกัดสิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญจะกระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้นมิได้	292
6.5.1	ข้อความคิด	292
6.5.2	คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญไทย	296
6.6	หลักการจำกัดสิทธิและเสรีภาพเท่าที่จำเป็น	299
6.6.1	ข้อความคิดของหลักความได้สัดส่วน	301
	(1) พัฒนาการในทางประวัติศาสตร์ของหลักความได้สัดส่วน	301
	(2) สาระสำคัญของหลักความได้สัดส่วน	304
	ก. หลักความเหมาะสม	305
	ข. หลักความจำเป็น	308
	ค. หลักความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ	310
	(3) หลักความได้สัดส่วนในฐานะที่เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบ	311
	ก. หลักความได้สัดส่วนกับการตรวจสอบการจำกัดสิทธิและเสรีภาพ	311
	ข. หลักความได้สัดส่วนในขอบเขตกฎหมายปกครอง	313
6.6.2	หลักความได้สัดส่วนในระบบกฎหมายไทย	315
6.7	หลักการตรวจกฎหมายจำกัดสิทธิและเสรีภาพจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม	324
6.8	หลักการคุ้มครองสิทธิโดยองค์กรตุลาการ	325
6.9	เกณฑ์ในการตรวจสอบว่ากฎหมายละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพหรือไม่	332
6.10	แนวคำวินิจฉัยของศาลที่วินิจฉัยเกี่ยวกับหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ	333
บรรณานุกรม		375

สำหรับใช้เพื่อการอ้างอิงเท่านั้น
For educational use and reference only